

تربیت معلم (سازمان، قوانین و مقررات) در ایران

اهمیت تربیت معلم

یکی از سازمان های مهم آموزش پرورش هرجامعه سازمانی است که در آن معلمان مورد نیاز دوره های مختلف تحصیلی تربیت می شود؛ زیرا محصول این نوع سازمان ها معلمانی هستند که نقطه آغاز هرتحول آموزشی و پرورشی اند و قادرند با دانش و مهارتی که کسب کرده اند چهره سازمان های آموزشی را دگرگون سازند و با انتقال عناصر فرهنگی به نسل نوظهور و اعمال روش های مناسب تربیتی، موجبات رشد شخصیت کودکان، نوجوانان را فراهم سازند.

نظر به اهمیت نقش معلمان و اعتبار و ارزشی که برآنان متصور است سرمایه گذاری به منظور تربیت و تأمین این رکن مهم تعلیم و تربیت بهترین و سودمند ترین نوع سرمایه گذاری است. گسترش این قبیل سازمان ها مهمترین وظیفه مدیران رده عالی آموزش پرورش باشد و مدیران رده بالای کشور است. زیباترین اصلاح و بازسازی آموزش پرورش در صورتی که معلم به تعداد کافی و باکیفیت مطلوب در اختیار نباشد با شکست روبه رو خواهد شد.

سابقه مختصر تاریخی و قوانین مهم تربیت معلم

تکریم شخصیت معلمان و توجه به آداب معلمی از دیر باز در فرهنگ اسلام ی و ایرانی ما جایگاه خاصی داشته است. نگارش دو کتاب ادب الصغیر و ادب الکبیر (دادبه) و رساله المعلمین (جاحظ) و آداب المتعلمین (محمد بن سحنون) و کتاب تعلیم المتعلم، طذیق التعلیم (زرنوجی) و نوشته های معلم دوم ابونصر فارابی و تهذیب الخلاق (ابن مسکویه) و آثار و دیدگاه های ابوعلی سینا و ایها الولد و کیمیای سعادت (امام محمد غزالی) و ادیب الدنيا و الدین (ابوالحسن ماوردی) و مکارم الخلاق (شیخ طبرسی) و اخلاق ناصری (خواجه نصیر طوسی) و منیه المرید فی آداب المفید و المستفید (شهید ثانی) و مباحثی از گلستان سعدی و غیره مویده این امر است.

تا زمان تاسیس دارالفنون و دارالمعلمات در سال ۱۲۹۷ش که بحث خواهد شد، معلمان مکتب خانه ها و مدارس در مراکزی که اختصاص به تربیت معلم داشت تربیت نمی شدند. معلمان مدارس اغلب از میان

طلاب کوشا با سوال و جواب لیاقت خود را نشان می دادند و یا تعلیقاتی بر کتاب های موجود می افزودند و رساله های علمی می نوشتند. از آنجا که استادان در جریان پیشرفت شاگردان بودند، اجازه ای نیز به آنان اعطا می کردند. این اجازه نامه را که در واقع دانشنامه یا گواهینامه معلمی بود، استاد هر حوزه درسی به خط خود می نوشت و بتفصیل، موقعیت علمی متعلم را شرح می داد.

مکتب داری نیز یک حرفه خصوصی بود و افرادی که حوصله و آمادگی برای آموزش کودکان داشتند، به شغل معلمی و کتب داری می پرداختند. برای این امر تا تصویب قانون اساسی معارف و مصوبات شورای عالی معارف اجازه نامه ای لازم نبود. بعضی از مکتب داران در بعضی از مناطق کشور دوره مقدمات و در مواردی دوره سطح را نیز در حوزه های علمیه گذرانده بودند.

تربیت قبل از تاسیس دارالفنون:

در کشور ما، قبل از تاسیس دارالفنون و حکومت های قبل از آن نشانه هایی از تعلیم و تربیت رسمی دیده نمی شد و رویکردهای تربیت فرزندان را نهاد های دیگری مانند: مراکز تربیت دینی و یا مکتب خانه ها و مراکزی خصوصی و موردی عهده دار بوده اند و آموزش و پرورش عمومی به شیوه های امروزی آن که در قرن بیستم رایج گردید وجود داشته است. علاوه بر آن تامین و تربیت معلم در این نهاد ها نیز هر کدام شکل خاص خود را داشته است.

کتاب منیه المرید فی آداب المفید المستفید نوشته شهید ثانی در قرن دهم هـ ق است. باب اول این کتاب در مورد تربیت طلاب و معلمان تحت عنوان آداب و وظایف معلم به ذکر دستورات، آداب و وظایفی پرداخته است. در این زمینه اشاراتی وجود دارد که بر اساس آنها "طلاب و دانشجویان باید این وظایف و دستورات را از آغاز کار تحصیل تا آنگاه که به مقام روایت، تالیف، تدریس و ... می رسند، به کار بندند". منابع تحقیق کتاب مزبور قرآن، حدیث رسول اکرم (ص) روایات ائمه و پیشوایان دین (ع) و گفتار فرزندان و دانشمندان ذکر شده است.

به دین منوال شواهد چندی از کتاب ها توسط دانشمندان و علمای این مرز و بوم وجود دارد که همه آن ها تربیت را اساس زندگی و زیست سالم انسان شناخته و با ارزش های ویژه مورد بحث قرار داده اند.

همینطور در دوره های قبل از ترویج تعلیم و تربیت رسمی در اجتماعات بشری، آثار و نمونه هایی ارزشمند دیده می شود که از توجه اندیشمندان و محققان در آماده سازی عوامل دست اندرکار کلیه مشاغل، آموزشگران و دیگر حرفه ها حکایت دارد.

برای تاسیس و راه اندازی مکتب خانه ها نیز ضوابط و ملاک های خاصی در کار بوده است. از جمله این ضوابط، بعضی از ملاحظات و ویژگی هایی است که برای موسس یا معلم قائل بودند. بعضی از این ملاکها که حسب مورد یک یا چند در این دوره ها برای انتخاب معلم استفاده می شده است عبارتند از:

+ داشتن تصدیق یا گواهی توانمندی حرفه ای توسط استادان سرشناس

+ سواد یا توانایی علمی زمان به طور نسبی

+ حسن شهرت و امانتداری

+ اعتقادات، ایمان و وجدان کاری

+ روابط و اخلاق اجتماعی

+ سبک و سیاق آموزشی.

در سال ۱۲۹۰ش به منظور بالا بردن سطح سواد معلمان تهران کلاس های مخصوص (آموزش ضمن خدمت) در مدرسه دارالفنون تشکیل شد که علاوه بر تدریس علوم و ادبیات، درس دیگری با عنوان اصول تعلیم برای آشنایی معلمان با اصول اولیه تربیت اطفال مطرح شد.

در سال ۱۲۹۰ش به موجب قانون، اولین بار با عزام سی نفر برای تحصیل در خارج از کشور موافقت شد که پانزده نفر از آنها، برای تحصیل در رشته های تعلیم و تربیت و اشتغال در سمت معلمی در نظر گرفته شدند.

قانون تاسیس دارالفنون و دارالمعلمین (دارالمعلمین مرکزی)

قانون تاسیس دارالمعلمین و دارالمعلمات در سال ۱۲۹۷ ش تصویب شد و بدین ترتیب از این تاریخ ایجاد مراکز تربیت معلمان زن و مرد صورت قانونی به خود گرفت این مرکز متشکل از دو شعبه ابتدایی و عالی بود. دوره تحصیل در شعبه ابتدایی سه سال و شرط ورود به آن داشتن گواهینامه شش ساله ابتدایی بود. در نظام نامه اساسی دارالمعلمین مرکزی به برنامه های این دو شعبه، هیأت اداری، وظایف رئیس، ناظم، دفتردار، نظم داخلی، روابط معلمان با متعلمات و بودجه و مقررات امتحانی اشاره شده است. در ماده اول این نظام نامه آمده است:

دارالمعلمین مرکزی، مدرسه ای است دولتی و مجانی تحت اداره وزارت معارف که برای تعلیمات ابتداییه و حد معینی از تعلیمات متوسطه تربیت معلم می کند و با این نظر منقسم به دو شعبه می باشد؛ یکی شعبه ابتدایی، دیگر شعبه عالی، مدت تحصیل در شعبه عالی چهار سال تعیین شده بود. در این نظام نامه هیأت اداری دارالمعلمین مرکزی عبارت بود از رئیس، ناظم، دفتردار، کتابدار، یک طبیب مخصوص و چند نفر خدمتگذار.

دارالمعلمین عالی

. در سال ۱۳۰۷ برای تربیت دبیر مورد نیاز دبیرستانها، دارالمعلمین مرکزی به دارالمعلمین عالی تبدیل و برنامه تربیت معلم متوسطه پایه گذاری شد و اساسنامه آن تصویب شورای عالی معارف رسید. این مرکز در سالهای بعد به دانشسرای عالی و دانشگاه تربیت معلم تغییر نام داد. طبق این اساس نامه دارالمعلمین عالی به دو قسمت علمی و ادبی تقسیم شد. قسمت علمی شامل: ریاضیات، طبیعیات، فیزیک و شیمی و شعبه ادبی شامل: فلسفه، ادبیات، تاریخ و جغرافیا بود. دارندگان گواهینامه کامل متوسطه شعبه ادبی و شعبه علمی می توانستند در شعبه ادبی یا علمی این موسسه برای تحصیل ثبت نام کنند. طبق اساسنامه ای که از طرف وزارت معارف در سال ۱۳۰۸ تصویب و ابلاغ شد. تدریس علوم تربیتی در دارالمعلمین عالی معمول گردید و دانشجویان هر یک از شعب این مرکز چنانچه داوطلب شغل معلمی بودند، باید علاوه بر تحصیل در شعبه خود، مواد علوم تربیتی را نیز فرا می گرفتند و امتحان می دادند.

قانون استخدام فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی: به موجب این قانون - که در آذر ۱۳۰۸ به تصویب رسید- دارندگان درجه لیسانس دارالمعلمین عالی از امتیازات استخدامی خاصی برخوردار شدند. فارغ التحصیلان در بدو استخدام با رتبه چهار استخدام می شدند و رتبه های بعدی را سریعتر از دیگر مستخدمان دولت طی می کردند.

وزارت معارف مکلف بود فارغ التحصیلان دارالمعلمین عالی را در مدارس دولتی به خدمت بگمارد. دولت نمی توانست تا زمانی که وزارت معارف به فارغ التحصیلان این مرکز نیاز دارد، آنان را در ادارات دیگر به خدمت بپذیرد.

قانون تربیت معلم و تاسیس دانشسراهای مقدماتی

به موجب این قانون- که در ۱۱ اسفند ۱۳۱۲ به تصویب رسید- دولت مکلف شده است از اول فروردین ۱۳۱۳ تا مدت پنج سال، ۲۵ باب دانشسرای مقدماتی و یک باب دانشسرای عالی دختران در تهران و در ولایات تاسیس کند و دانشسرای عالی پسران را تکمیل نماید. در این قانون عنوان های «آموزگار» برای معلم دوره ابتدایی، «دبیر» برای معلم متوسطه و «هنرآموز» برای معلم هنرستان و «استاد» برای معلم مدرسه عالی و دانشگاه وضع شد. بر اساس این قانون، شرط ورودی به دانشسراهای مقدماتی، داشتن تحصیلات سه ساله متوسطه و شرط ورود به دانشسراهای عالی داشتن گواهینامه کامل متوسطه بود. در این قانون مقرر شده است که (دانشسراها باید جملگی شبانه روزی و مجانی باشند و دانشسراهای مقدماتی برای مدارس ابتدایی آموزگار و دانشسرای عالی برای دانشسرای مقدماتی و دبیرستانها معلم تربیت کنند. روسا و استادان دانشسرای عالی باید درجه دکتری و رؤسای دانشسراهای مقدماتی باید لیسانس دانشسرای عالی داشته باشند).

«گواهینامه دانشسراهای مقدماتی از لحاظ استخدامی، معادل دیپلم کامل متوسطه و دانشنامه پایان تحصیلات دانشسرای عالی معادل با لیسانس و دارای مزایای اختصاصی از لحاظ استخدام بوده است. به موجب این قانون هریک از دانشسراها یک دبستان یا یک دبیرستان ضمیمه خواهند داشت و شاگردان سال دوم باید در آنجا تمرین معلمی را انجام دهند». علاوه بر نکات یاد شده، مقررات مربوط به تعهد خدمات فارغ التحصیلان، میزان مقرری آموزگاران و دبیران و شرایط بازنشستگی آنان نیز تعیین شده است.

طبق آیین نامه اجرایی این قانون (نخستین دانشسراهای مقدماتی در شهرهای تهران، تبریز اصفهان، شیراز، مشهد، رشت، بیرجند، رضاییه، بروجرد، کرمانشاه، اهواز و یزد تاسیس شد. میزان پرداخت حقوق ماهانه دبیران و دانشیاران، بالاترین حقوق شروع خدمات دولتی تعیین گردید).

توسعه دانشسراهای مقدماتی و تشکیل کلاسهای کمک آموزگاری

به موجب قانون تعلیمات اجباری مصوب ۱۳۲۲ش که قبلاً بحث شد، دانشسراهای مقدماتی در مناطق مختلف کشور به تدریج توسعه یافت و علاوه بر تامین معلمان مدارس ابتدایی از طریق دانشسراهای مقدماتی کلاسهای کمک آموزگاری نیز برابر اساس نامه مربوط تشکیل شد. هرچند برای مدت محدودی تربیت معلم از طریق دانشسراهای مقدماتی متوقف شد، این مراکز تا سال ۱۳۵۸ با تغییراتی ازن ظرمدت تحصیل، مهمترین مراکز تربیت و تامین معلمان ابتدایی شهر و روستا بوده است.

دانشسرای کشاورزی و سایر مراکز تربیت معلم

به منظور تربیت آموزگاران فنی برای دبیرستانهای کشاورزی روستایی در ۲۳ اردیبهشت ۱۳۲۸ اساسنامه و برنامه دانشسرای کشاورزی به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. فارغ التحصیلان این دانشسرا موظف بودند اصول کلی کشاورزی جدید را به طور علمی و عملی در قصبات و روستاها تعلیم دهند.

دانشسرای تربیت بدنی: برای تربیت آموزگاران مرد وزن مخصوص دبستانهای کشور، اساسنامه و برنامه دانشسرای تربیت بدنی در دوم مرداد ۱۳۲۷ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. فارغ التحصیلان این دانشسراها موظف بودند در مدارس ابتدایی امور ورزش و تربیت بدنی را به عهده گیرند.

دانشسرای عشایری: هدف از تاسیس این مراکز، تربیت آموزگار برای تدریس در دبستانهای عشایری بوده است. اساسنامه و برنامه این مراکز در دی ماه ۱۳۳۴ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. و نخستین مرکز آن در سال ۱۳۳۵ در شیراز تاسیس شد. از شرایط ورود به دانشراهای عشایری ایلی بودن، داشتن

گواهینامه ششم ابتدایی و قبولی درامتحان ورودی بوده است. دوره آموزش در دانشسراهای عشایری یک سال تمام (دوازده ماه) تعیین شده بود.

دوره یکساله تربیت معلم: به منظور تامین معلمان مورد نیاز دورره ابتدایی، دوره یکساله تربیت معلم در سال ۱۳۳۸ تاسیس شد. به موجب اساسنامه مصوب، داشتن دیپلم کامل متوسطه در یکی از رشته های متوسطه از شرایط ورود به آن بوده است. به فراغ التحصیلان این مراکز، فوق دیپلم داده می شد. محل خدمت آنان نیز در مدارس راهنمایی تحصیلی شهروروستا بود.

مراکز تربیت مربی کودک: به منظور تامین مربیان مورد نیاز کودکانها و دوره آمادگی، مراکز متعددی در تهران و شهرستانها تاسیس شد. و از سال ۱۳۵۱ به بعد گسترش یافت. از شرایط ورود به این مراکز داشتن گواهی نامه دیپلم کامل متوسطه و مدت تحصیل ابتدا شش ماه و سپس یک سال تحصیلی بوده است؛ فقط بانوان می توانستند در این مراکز تحصیل کنند.

تربیت معلم کودکان استثنایی: به منظور تربیت و تامین معلمان کودکان استثنایی، اساسنامه این مراکز در سال ۱۳۴۷ از تصویب شورای عالی آموزش و پرورش گذشت. داشتن دیپلم کامل متوسطه و توفیق در امتحانات ورودی از شرایط اصلی ثبت نام در مراکز تربیت معلم استثنایی بوده است. دارندگان دیپلم کامل متوسطه با گذراندن یک سال تحصیلی و به صورت روزانه در مدارس ابتدایی به تحصیل می پرداختند.

تامین معلم از طریق سپاه دانش: با شروع کار سپاهیان دانش، مراکز تربیت معلم یکساله بتدریج منحل شد و تدریس در مدارس سپاه دانش روستاها به عهده کسانی بود که به جای خدمت سربازی- با دیپلم کامل متوسطه و گذراندن دوره چهار ماهه آموزشی- به این امر مبادرت می ورزیدند.

دانشسراهای راهنمایی تحصیلی: با تغییر ساختار آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۵ و پیش بینی دوره راهنمایی تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران، دانشسراهای راهنمایی تحصیلی از سال تحصیلی ۱۳۴۹- ۱۳۵۰ در تهران و شهرستانها تاسیس شد. طبق اساسنامه مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در این مراکز، ابتدا رشته های تحصیلی علوم تجربی، ریاضی، علوم انسانی، حرفه و فن و زبان خارجی دایر و مدت تحصیل در این مراکز دو سال معین شد.

موسسه تربیت معلم و تحقیقات تربیتی: در سال ۱۳۴۳ دانشسرای عالی منحل شد و به جای آن سازمان تربیت معلم و تحقیقات تربیتی به وجود آمد. این سازمان دارای سه موسسه تربیت دبیر، تربیت مدیر و راهنمای تعلیماتی و موسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی شد.

دانشگاه تربیت معلم

در مرداد ۱۳۴۶ مجدداً دانشسرای عالی دایر شد و دارای چهار موسسه به شرح ذیل بود.

۱- موسسه تربیت دبیر برای تربیت دبیران رشته های مختلف مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش

۲- موسسه تربیت مدیر و راهنمای تعلیماتی

۳- موسسه تدریس ریاضیات

۴- موسسه تحقیقات و مطالعات تربیتی

در شهریور ۱۳۵۳ دانشسرای عالی به دانشگاه تربیت معلم تغییر یافت. این دانشگاه دارای شعبه هایی به نام دانشسرای عالی دریزد، زاهدان و سنندج بود. برای تربیت دبیران مورد نیاز کشور در بعضی از دانشگاه ها، دانشکده ای به نام دانشکده علوم تربیتی ایجاد شد که وظیفه اصلی آن تربیت دبیر در شعبه های مختلف بوده است. در دانشسرای عالی سپاه دانش و مدارس عالی نیز دانشجویانی در رشته ی دبیری فارغ التحصیل شده اند.

قانون الحاق ۲ ماده به قانون اجازه تاسیس دانشسراهای مقدماتی و عالی

به موجب این قانون- مصوب خرداد ۱۳۵۴ش- دانش آموزان یا دانشجویان شاغل به تحصیل در مراکز تربیت معلم و دبیر یا رشته های دبیری، به عنوان کارآموز شناخته شده و به آنان حقوق کارآموزی پرداخت می شود. در ماده یک این قانون آمده است:

«وزارت آموزش و پرورش می تواند داوطلبان ورود به مراکز آموزشی تربیت معلم از قبیل تربیت مربی کودک و دانشسراهای عشایری، مقدماتی، راهنمایی تحصیلی، عالی، هنرسراهای مقدماتی و مراکز تربیت دبیر حرفه ای را که در امتحانات ورودی قبول می شوند یا در موسسه آموزشی که وزارت آموزش و پرورش برای

تربیت معلم، دانش آموز یا دانشجو معین می کند از تاریخ اشتغال به تحصیل به عنوان کارآموز در رشته ای که تحصیل می کنند، بپذیرد و به آنان حقوقی برابر پایه یک گروه مربوط به مدرک تحصیلی لازم، جهت ورود به رشته مورد نظر بپردازد. مشروط به اینکه سن داوطلب در موقع ثبت نام با احتساب دوران رسمی تحصیل از هجده سال تمام کمتر نباشد».

گروه هماهنگی تربیت معلم:

به منظور بررسی و تصویب برنامه ها و مقررات آموزشی مربوط به مراکز تربیت معلم دوساله و فراهم کردن زمینه اولیه تحصیل فارغ التحصیلان این مراکز در سطح کارشناسی در دانشگاه های کشور، تشکیل گروه خاصی به نام گروه هماهنگی تربیت معلم در تاریخ ۶۴/۱۲/۱۳ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید که ریاست این گروه بر عهده وزیر آموزش و پرورش گذاشته شد و اعضای آن با موافقت وزرای فرهنگ و آموزش و پرورش انتخاب می شوند. به موجب این مصوبه، گروه هماهنگی تربیت معلم یکی از گروه های هشتگانه شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی تعیین شد.

براساس مصوبات گروه هماهنگی تربیت معلم و تایید مفاد آنها در شورای عالی برنامه ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی مقرر شد:

- گزینش دانشجو برای مراکز تربیت معلم دوساله از طریق کنکور سراسری دانشگاه ها انجام گیرد.
- دوره دوساله مراکز تربیت معلم، دوره کاردانی تلقی شود و مقررات آموزشی دانشگاه ها از نظر ترمی بودن و واحدی کردن دروس و غیره در این مراکز نیز اجرا شود.
- دروس مراکز دوساله مانند دروس کاردانی شامل دروس عمومی، تربیتی و اختصاصی باشد.
- به فارغ التحصیلان، مدرک فوق دیپلم داده شود و این مدرک ارزش علمی و استخدامی داشته باشد.
- جدول ساعات دروس و برنامه تفصیلی هر درس در تمام رشته های تحصیلی مورد بررسی و تجدیدنظر قرار گیرد. برای این امر، گروه های مطالعاتی متعدد در سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش با حضور استادان و کارشناسان ذی ربط تشکیل شود.

- رشته های تحصیلی مورد نیاز وزارت آموزش و پرورش در سطح کاردانی مربوط به تربیت معلم عمومی و فنی و حرفه ای مشخص شود.

- سیاست های کلی به منظور ایجاد و گسترش دوره های کارشناسی پیوسته و ناپیوسته برای فارغ التحصیلان مراکز تربیت معلم دوساله مشخص شود.

علاوه بر موارد فوق، کلیه رشته های دبیری دانشگاه ها و برنامه درسی آنها با توجه به نیازهای وزارت آموزش و پرورش مورد تجدیدنظر قرار گیرد.

مراکز تربیت معلم فنی و حرفه ای: این مراکز به منظور تربیت و تامین دبیران در مورد نیاز در رشته های فنی و حرفه ای و طبق اساسنامه مصوب ایجاد شده اند. در این مراکز علاوه بر تحصیل در دوره کاردانی، تعدادی از فارغ التحصیلان آموزشکده های فنی و حرفه ای در سطح کارشناسی تحصیل می کنند و پس از اتمام دوره تحصیل در هنرستان های فنی و حرفه ای به تدریس می پردازند.

جدول شماره ۱- روند تحولات تربیت معلم در ایران

ردیف	عنوان موسسه تربیت معلم	عنوان دوره	سال تاسیس	مدرك پذیرش
------	------------------------	------------	-----------	------------

۱	حوزه ها و مساجد ، مکتب خانه ها ، مدارس ، کلیساها و....	استاد	تاریخی	-
۲	دارالفنون	کلاس های خاص برای تدریس اصول تعلیم	۱۲۳۸ تا ۱۲۹۲	ششم ابتدایی
۳	دارالمعلمین مرکزی (دارلمعلمین و دارالمعلمیات)	دوره سه ساله برای تربیت معلم ابتدایی	۱۲۹۷	ششم ابتدایی
		چهارساله برای متوسطه		سوم متوسطه
۴	دارالمعلمین ابتدایی و اکابر ولایات و ایالات	تربیت معلم ابتدایی برای شهرها و....	۱۳۰۶	ششم ابتدایی
				سوم متوسطه
۵	دارالمعلمین عالی	دوره چهارساله برای تربیت معلم متوسطه	۱۳۰۸	دیپلم متوسطه
۶	دانش سرای عالی	دوره چهارساله کارشناسی	۱۳۱۲	دیپلم متوسطه
۷	دانش سراهای مقدماتی شبانه روزی	دوره سه ساله برای تربیت معلم ابتدایی	۱۳۱۳	سوم متوسطه
۸	دانش سرای مقدماتی (قانون تعلیمات اجباری)	دوره دو ساله کمک آموزگاری	۱۳۳۴	ششم ابتدایی
۹	دانش سرای مقدماتی (قانون تعلیمات اجباری)	دوره یک ساله آموزگاری	۱۳۳۴	سوم متوسطه
۱۰	کلاس های تربیت معلم	یک ساله	۱۳۲۵	پنجم متوسطه
۱۱	دانش سرای تربیت بدنی	دوره دوساله	۱۳۲۷	سوم متوسطه
۱۲	دانش سرای کشاورزی	دوره دوساله	۱۳۲۸	سوم متوسطه

ادامه جدول شماره ۱- روند تحولات تربیت معلم در ایران

ردیف	عنوان موسسه تربیت معلم	عنوان دوره	سال تاسیس	مدرک پذیرش
۱۳	دوره تربیت معلم یک ساله	دوره یک ساله برای تربیت معلم ابتدایی	۱۳۲۸	سوم متوسطه
۱۴	مراکز تربیت معلم روستایی	دوره دوساله کمک آموزگاری	۱۳۳۲	سوم متوسطه
		دوره یک ساله آموزگاری	۱۳۳۲	متوسطه
۱۵	دانش سرای روستایی و عشایری	تربیت معلم دوره ابتدایی (یک ساله)	۱۳۳۴	ششم ابتدایی
				سوم متوسطه
۱۶	تربیت معلم ابتدایی	یک ساله	۱۳۳۸	دیپلم متوسطه
۱۷	تربیت معلم فنی و حرفه ای	دوره دوساله	۱۳۴۱	دیپلم متوسطه
۱۸	دوره های سپاه دانش	آموزش اصول تعلیم حین خدمت و وظیفه	۱۳۴۲	دیپلم متوسطه
۱۹	دانش سرای عالی صنعتی	دوره چهارساله کارشناسی	۱۳۴۳	دیپلم متوسطه
۲۰	دانش سرای عالی سپاه دانش	دوره دو ساله کاردانی	۱۳۴۳	دیپلم متوسطه
		چهارساله کارشناسی		
۲۱	مرکز تربیت معلم دینی	یک ساله	۱۳۴۵	دیپلم متوسطه
۲۲	مرکز تربیت معلم یک ساله کودکان استثنایی	تربیت معلم کودکان استثنایی	۱۳۴۷	دیپلم متوسط
۲۳	دانش سراهای راهنمایی	تربیت معلم راهنمایی (دوساله)	۱۳۴۸	دیپلم متوسطه

ادامه جدول شماره ۱- روند تحولات تربیت معلم در ایران

ردیف	عنوان موسسه تربیت معلم	عنوان دوره	سال تاسیس	مدرک پذیرش
۲۴	مراکز تربیت مربی کودک	دوره دو ساله	۱۳۵۱	دیپلم متوسطه
۲۵	مراکز تربیت معلم فنی و حرفه ای	دوره دو ساله تربیت معلم فنی و حرفه ای	۱۳۵۱	دیپلم متوسطه
۲۶	دانش سرای هنر	دوره دوساله تربیت معلم هنر	۱۳۵۱	دیپلم متوسطه
۲۷	انستیتو مربیان هنری	دوره دو ساله تربیت معلم هنر	۱۳۵۱	دیپلم متوسطه
۲۸	مراکز تربیت مربی کودک	دوره دوساله	۱۳۵۱	دیپلم متوسطه
۲۹	مراکز تربیت معلم	دوره کاردانی دوره ابتدایی و راهنمایی	از ۱۳۵۸ تا ۱۳۹۰	دیپلم متوسطه
۳۰	دانشکده های علوم تربیتی دیگر دانشگاه ها	کارشناس علوم تربیتی و دبیر	-	دیپلم متوسطه
		دوره تحصیلات تکمیلی		
۳۱	دانشگاه تربیت دبیر فنی شهید رجایی	دوره چهارساله کارشناسی	۱۳۸۱	دیپلم متوسطه
۳۲	دانشگاه فرهنگیان	دوره چهارساله کارشناسی و ارشد	۱۳۹۱	دیپلم متوسطه

تاریخچه تربیت معلم در استان کهگیلویه و بویراحمد

تأسیس دانشسرای مقدماتی دخترانه‌ی دوگنبدان قبل از انقلاب اسلامی

تا قبل از تشکیل واحد مستقل سیاسی استان، یعنی فرمانداریکل، تولید و تأمین تربیت نیروی انسانی مناطق مختلف برعهده‌ی استان‌های فارس و خوزستان بوده است اما پس از تشکیل فرمانداریکل بتدریج شرایطی فراهم گردید که در داخل استان مراکز تعلیم و تربیت نیروی انسانی، جهت نیازهای آموزش و پرورش تأسیس گردد و تا سال‌های متمادی در زمینه نیروی انسانی، استان به خودکفایی نرسیده بود. در هر حال اولین بار در سال ۱۳۴۵ش، یک مرکز آموزش تحت عنوان دانشسرای مقدماتی دخترانه در شهر دو گنبدان بعثت موقعیت بهتری که از جهات شهری و جمعیت به دلیل وجود شرکت نفت پیدا کرده بود، تأسیس گردید. وزارت آموزش و پرورش مجوز تأسیس دانشسرای مقدماتی را در دوگنبدان صادر کرد ولی چون آموزش و پرورش فضا نداشت، قرار بود که شرکت نفت زمین واگذار کند. این امر محقق نشد، تا اینکه آموزش و پرورش گچساران به مدیریت آقای ابوالحسن عاملی و آقای سید حشمت‌اله مجدزاده به عنوان معاون رییس ناحیه شرکت نفت، مذاکره و صحبت کردند. در نهایت آقای مجدزاده به آقای غلامرضا موسوی که رییس دفتر و روابط عمومی آموزش و پرورش گچساران بود، اطلاع داد که شرکت نفت حاضر است برابر مقررات آموزش و پرورش ساختمان دانشسرا را در فضای شرکت نفت بسازد که کتباً به آموزش و پرورش دوگنبدان اعلام شد. البته شرکت نفت از آموزش و پرورش دوگنبدان پیشنهادی داده بود که باید ۵۰ درصد از پذیرفته شدگان دانشسرا، باید از دختران کارکنان شرکت نفت باشد ولی آقای عاملی در جواب گفته بود که چنین درخواستی خلاف مقررات وزارت آموزش و پرورش است. در نهایت خواسته‌ی شرکت نفت عملی گردید. چون در آن تاریخ در سطح استان به جز دوگنبدان، دخترانی که مدرک و شرایط ورود به دانشسرای مقدماتی را داشته باشند، انگشت شمار بودند، چون شرط ورود به امتحان دانشسرا، قبولی سوم دبیرستان بود.

سرانجام شرکت نفت در تابستان ۱۳۴۵ش، در عرض ۶۳ روز ساختمان دانشسرای مقدماتی را احداث کرد و چون میز و صندلی و سایر امکانات را آموزش و پرورش گچساران برای افتتاح دانشسرا نداشت، آقای عاملی، با آقای حکیمیان نماینده مجلس شورای ملی استان صحبت کرد که از طریق وزارتخانه‌ی آموزش و پرورش امکانات لازم فراهم گردد. در نهایت امر، آقای غلامرضا موسوی از طرف آموزش و پرورش

گچساران به تهران رفت و آقای حکیمیان، آقای موسوی را همراه خودش پیش خانم دکتر پارسا وزیر آموزش و پرورش برد. وزیر سؤال می‌کند: مجوز داشتید؟ آقای موسوی مجوز را نشان می‌دهد، در همان زمان بلافاصله وزیر موافقت می‌کند و دستور لازم را به میزان نیاز چهل دختر در دانشسرا اعتبار صادر می‌کند و خوشبختانه در اول مهر ماه ۱۳۴۵ش، دانشسرای دخترانه افتتاح شد.^{۱۱}

دانشسرای مقدماتی دخترانه‌ی گچساران دوره‌ی آموزشی آن دو ساله بود و سه دوره دانشجو دخترانه پذیرفت تا اینکه متأسفانه حادثه‌ای ناگوار در بهار سال ۱۳۴۹ش، پیش آمد. جریان بدین قرار بود که نرگس فیت بون، دختر آقای جعفر از عشایر کشکولی ساکن گچساران که از دانشجویان دانشسرای مقدماتی گچساران بود، بوسیله یک نفر ساواکی، بنام احمدپور یا احمدوند در جلوی درب دانشسرا، با اسلحه کمری به شهادت می‌رسد. علت قتل آن بوده که مرحومه خواستگاری قاتل را رد کرده بود. بر طبق گفته‌ی منابع محلی، قاتل نانجیب مورد تعقیب قرار نگرفت و زندانی هم نشد. بعد از این حادثه خونین دانشسرای مقدماتی دخترانه تعطیل شد و در اول سال ۱۳۴۹ش، دانشجوی پسرانه پذیرفت و تا سال ۱۳۵۷ش، فعالیت آموزشی داشته است. پس از حادثه فوق، سهمیه دخترانه گچساران به شیراز داده شد..

در سال تحصیلی ۵۵-۱۳۵۴ش، یک واحد دانشسرای مقدماتی دخترانه در شهر یاسوج دایر گردید. برای اولین بار این دانشسرا در شهرستان بویراحمد تأسیس گشت و در اولین سال پذیرش، ۸۰ دختر در مرکز مذکور به تحصیل مشغول شدند. این مرکز تا سال ۱۳۵۷ش، ادامه داشته است.

تربیت معلم

پیش از انقلاب اسلامی مراکز تربیت نیروی انسانی آموزش پرورش استان به ترتیب قدمت، توسط دانشسراهای عشایری فارس، بهبهان، سپاهیان دانش و دانشسراهای مقدماتی که ابتدا در گچساران و سپس در

ياسوج تأسيس گرديد تاأمين مي گرديد ولي پس از پيروزي انقلاب اسلامي در مهرماه ۱۳۵۸ دانشسراهاي مقدماتي، مراکز تربيت مربی کودک و دانشسراهاي روستايي و سپاه دانش در سطح کشور بتدريج تعطيل شدند. دانشسراهاي راهنمايي تحصيلي که در ۲۸ مرکز روزانه به تربيت دبیر برای تدریس در مدارس راهنمايي اشتغال داشتند، به مراکز تربيت معلم دوساله تغيير نام يافته و در ده رشته به فعاليت مشغول شدند در زماني که دانشسراهاي تربيت معلم در مقطع ابتدائي تعطيل گرديد. جهت رفع نيازهاي نيروی انساني در آموزش و پرورش استان در سال ۱۳۵۸ تعدادی زيادی از ديپلم‌هاي بیکار که آمارشان هم بالا بود، پس از گذراندن دوره‌ی آموزشي فشرده در دوگنبدان جهت بکارگيري آنها تحت عنوان «چند پيشه» جذب و بين اداره جات دولتي تقسيم شدند اما قسمت اصلي نيروهاي چندپيشه در آموزش و پرورش استان در مقطع ابتدائي بکار گرفته شدند. در راستای آمادگی اين نيروها در کلاس درس، آموزش و پرورش شهرستانها دوره‌هاي ضمن خدمت فشرده آموزشي را فراهم کرد. پس از گذراندن آن دوره‌ی کوتاه، در سر کلاس‌ها حاضر شدند. تعدادی زيادی از اين همکاران در زمان انقلاب اسلامي ديپلم گرفتند که بيشتر لازم به توضيح نيست.

در هر حال اين نيروها توانستند قسمتي از نيازهاي پرسنلي آموزش و پرورش استان در مقطع ابتدائي را در مناطق مختلف تاأمين کنند. زمان زيادی نگذشت که وزارت آموزش و پرورش به ضرورت احياء و راه‌اندازی مراکز تربيت معلم در سطح ملی واقف گرديد. در زمان وزارات شهيد رجايی در آموزش و پرورش، مراکز تربيت معلم بطور روز افزون و جهشي در سطح ملی تشکيل می گرديد، ايشان علاقه‌مند بود که هرچه زودتر اين مراکز توسعه و گسترش پيدا کنند.

برابر اطلاعات موجود، ده واحد کارشناسی در سال تحصيلی ۵۹-۱۳۵۸ در سطح کشور دانشجو پذيرفت. در سال ۱۳۵۸ مراکز تربيت معلم شهيد ايزدپناه در ياسوج و تربيت معلم شهيد قاسمی در دوگنبدان دایر گرديد. در سال تحصيلی ۶۰-۱۳۵۹ اين مراکز دانشجو نپذيرفتند. در اين دو مرکز ۳۲۴ دانشجو پذيرش شد که از اين تعداد ۴۰ تا از آنها دختران بودند. در سال‌هاي بعد مراکز تربيت معلم در سطح کارشناسی به ۴ واحد رسيدند که از اين تعداد ۲ واحد در ياسوج و ۲ واحد ديگر در دوگنبدان و دهدشت دایر بوده است. تربيت معلم در دهدشت شهيد ثانی نام داشت که در سال ۱۳۶۹ افتتاح شد.

در سال تحصیلی ۱۳۷۷-۷۸ مراکز تربیت معلم به یک واحد بنام شهید ایزدپناه در یاسوج کاهش یافت که به شکل محدود فعال بوده است. از سال تحصیلی ۶۰-۱۳۵۹ تا سال ۱۳۷۷-۷۸ جمعاً ۴۲۰۷ دانشجوی پسر و ۱۴۲۰ دانشجوی دختر در مراکز تربیت معلم استان پذیرفته شده‌اند، در این مراکز رشته‌های آموزش ابتدایی، زبان، ریاضی، علوم تجربی، علوم اجتماعی، دینی، عربی، ادبیات و پرورشی تدریس می‌گردید. مراکز تربیت معلم با فراز و نشیب همراه بوده‌اند. محققى در این مورد مى‌نویسد؛ ظرف یک دهه تربیت معلم استان که در قالب دانشسراهای تربیت معلم دو و چهارساله مراکز تربیت معلم در شهرهای یاسوج، دوگنبدان، دهدشت و سی سخت فعالیت کرده‌اند. از سال ۱۳۷۲ به بعد تربیت معلم سیر نزولی پیدا کرده است به طوریکه در آخرین سال مورد پژوهش تعداد مراکز تربیت معلم استان به حداقل یعنی یک مرکز با تعداد محدودی دانشجوی، کاهش یافته است.^{۱۰}

طبق آمار رسمی دو مرکز شبانه روزی تربیت معلم در مقطع کاردانی، همچنین یک مرکز ضمن خدمت دوره‌ی کاردانی در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ در استان کهگیلویه و بویراحمد دایر بوده است.^{۱۱} رؤسای مراکز تربیت معلم شهید ایزدپناه به ترتیب آقایان؛ سید نورالدین حسینیان، جعفر ربانی، حبیب‌اله مردانی، غلام حسین حیدری، منصور حیدری فر، محمدرحیم دهراب پور، خسرو نظری، هیبت‌اله کیوانفر، جهانگیر پایا، غلامرضا کمالی بوده‌اند.

تربیت معلم کوثر، پس از تعطیل شدن دانشسرای مقدماتی فاطمیه در سال ۱۳۷۴ تأسیس گردید و تا سال ۱۳۷۹ بعنوان ضمن خدمت فرهنگیان عمل می‌کرد از آن به بعد به پذیرش دانشجوی کاردانی تربیت معلم در چند رشته که مختص خواهران بود اقدام کرده است. در حال حاضر (۱۳۹۰) مدیریت آن را خانم زهرا حسینی بعهده‌دارد که قبل از ایشان ناهید جلیل پور، زینب صناعی مقدم، مهین دهقان، افشون و غیره مدیریت را بعهده داشته‌اند.^{۱۲}

دانشسرای تربیت معلم چهارساله

به دنبال تعطیل شدن دانشسراهای مقدماتی مراکز تربیت معلم و مربی کودک، نیاز به معلمان ابتدایی بویژه در روستاها فزونی یافت. به همین علت بود که در سال تحصیلی ۱۳۶۱ توسط شورای عالی آموزش و پرورش در مناطقی از کشور دانشسراهای تربیت معلم روستایی دایر شد، پس از گذراندن یک دوره چهارساله‌ی آموزشی مدرک دیپلم کامل می‌دادند. این دانشسراها که به دانشسراهای مقدماتی نظام جدید معروفند و در سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۲ برای نخستین بار در سطح کشور تأسیس شدند. از میان داوطلبانی که مدرک سوم راهنمایی داشتند، آزمون ورودی انجام می‌شد و پس از مصاحبه، لیست قبول شدگان اعلام می‌شد. نحوه آموزش آنها به این شکل بوده که در دو سال اول دروس رشته‌ی تجربی و در دو سال پایانی دروس مربوط به آموزش ابتدایی تدریس می‌گردید. در سال تحصیلی ۶۳-۱۳۶۲ قدیمی‌ترین دانشسراهای مقدماتی نظام جدید پسرانه در دوگنبدان و دخترانه در یاسوج کار خود را آغاز کردند. بتدریج تعداد دانشسراهای تربیت معلم به ۵ واحد رسید. دو واحد در یاسوج و سه واحد دیگر سهم دوگنبدان و دهدشت بوده است. دانشسراهای مقدماتی چهارساله در سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲ منحل گردید. در این دوره ده ساله مجموعاً ۱۳۷۳ معلم مرد (۷۶٪) و ۴۴۱ معلم زن (۲۴٪) فارغ‌التحصیل و در مدارس ابتدایی شروع به کار کردند.

دانشسراهای دو ساله، دانش‌آموزانی را که سال دوم دبیرستان را به پایان رسانیده بودند، از طریق برگزاری امتحان ورودی گزینش می‌کرد البته بعد از اینکه از داوطلبان مصاحبه‌ای به عمل می‌آمد. مدت عمر این دانشسراها بسیار کوتاه بود بطوریکه در سطح استان، ۲ واحد پسرانه و دخترانه در سال‌های تحصیلی ۷۳-۱۳۷۰ مبادرت به پذیرش دانش‌آموز معلم نمودند و در سال اول از ۱۳۷ نفر پذیرش شده تعداد ۴۷ نفر مرد و ۷۰ نفر زن بوده‌اند. این مراکز جمعاً ۱۷۷ معلم مرد (۶۵/۷۱) و ۷۰ معلم زن (۳۵/۲۸) فارغ‌التحصیل داشته‌اند. و پس از تربیت این نیروها در سال ۱۳۷۴ منحل گردیدند.

